

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 2 april 2020 *

”Begäran om förhandsavgörande – Migrerande arbetstagare – Social trygghet – Förordning (EEG) nr 1408/71 – Tillämplig lagstiftning – Artikel 14 led 1 a – Utstationerade arbetstagare – Artikel 14 led 2 a i) – Person som normalt är verksam i två eller flera medlemsstater och som arbetar vid en filial eller fast representation som företaget har i en annan medlemsstat än den där det har sitt säte – Förordning (EEG) nr 574/72 – Artikel 11.1 a – Artikel 12a.1a – E 101-intyg – Bindande verkan – Intyg som erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt – Behörigheten för värdmedlemsstatens domstolar att fastställa att det föreligger bedrägeri och att bortse från intyget – Artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 – Samarbete mellan behöriga institutioner – Brottmålsdoms rättskraft i tvistemål – Unionsrättens företrädare”

I de förenade målen C-370/17 och C-37/18,

angående två beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Tribunal de grande instance de Bobigny (Förstainstansdomstolen i Bobigny, Frankrike) och Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike), av den 30 mars 2017 (C-370/17) respektive den 10 januari 2018 (C-37/18) som inkom till domstolen den 19 juni 2017 respektive den 19 januari 2018, i målen

Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (CRPNPAC)

mot

Vueling Airlines SA (C-370/17),

och

Vueling Airlines SA

mot

Jean-Luc Poignant (C-37/18),

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden K. Lenaerts och avdelningsordförandena A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan (referent), M. Safjan, S. Rodin och I. Jarukaitis samt domarna M. Ilešič, C. Toader, D. Šváby och F. Biltgen,

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

* Rättegångsspråk: franska.

justitiesekreterare: handläggaren V. Giacobbo-Peyronnel,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 29 januari 2019,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (CRPNPAC), genom A. Lyon-Caen och S. Guedes, avocats,
- Vueling Airlines SA, genom D. Calciu, B. Le Bret, F. de Rostolan och E. Logeais, avocats,
- Jean-Luc Poignant, genom A. Lyon-Caen och S. Guedes, avocats,
- Frankrikes regering, genom D. Colas, A. Alidière, A. Daly och A.-L. Desjonquères, samtliga i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom M. Smolek, J. Vlácil och J. Pavliš, samtliga i egenskap av ombud,
- Irland, genom M. Browne, G. Hodge, K. Skelly, N. Donnelly och A. Joyce, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom M. Van Hoof och D. Martin, båda i egenskap av ombud,

och efter att den 11 juli 2019 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 14 leden 1 a och 2 a i) i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EGT L 28, 1997, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 631/2004 av den 31 mars 2004 (EUT L 100, 2004, s. 1) (nedan kallad förordning nr 1408/71), och av artiklarna 11.1 och 12a.1a i rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpning av förordning nr 1408/71, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt förordning nr 118/97 (EGT L 28, 1997, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005 (EUT L 117, 2005, s. 1) (nedan kallad förordning nr 574/72).
- 2 Respektive begäran har framställts i två mål, varav det första mellan Caisse de retraite du personnel navigant professionnel de l'aéronautique civile (CRPNPAC) och Vueling Airlines SA (nedan kallat Vueling) och det andra mellan Vueling och Jean-Luc Poignant, angående E 101-intyg som utfärdats av den behöriga spanska institutionen och som rör den flygande personal hos Vueling som är verksam på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle (Frankrike).

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

Förordning nr 1408/71

3 Avdelning II i förordning nr 1408/71, med rubriken ”Fastställande av tillämplig lagstiftning”, innehöll artiklarna 13–17a i förordningen.

4 I artikel 13 i denna förordning, med rubriken ”Allmänna bestämmelser”, föreskrevs följande:

”1. Om något annat inte följer av artiklarna 14c och 14f skall personer för vilka denna förordning gäller omfattas av lagstiftningen i endast en medlemsstat. Denna lagstiftning skall bestämmas enligt bestämmelserna i denna avdelning.

2. Om något annat inte följer av artikel 14–17 gäller följande:

a) Den som är anställd för arbete inom en medlemsstats territorium skall omfattas av denna medlemsstats lagstiftning, även om han är bosatt inom en annan medlemsstats territorium eller om det företag eller den person som han är anställd hos har sitt säte eller är bosatt inom en annan medlemsstats territorium.

...”

5 Artikel 14 i samma förordning, med rubriken ”Särskilda regler för andra anställda än sjömän”, hade följande lydelse:

”Artikel 13.2 a skall tillämpas med beaktande av följande undantag och omständigheter:

1) a) Den som arbetar inom en medlemsstats territorium hos ett företag, till vilket han normalt är knuten, och som av detta företag sänds till en annan medlemsstats territorium för att utföra arbete där för detta företags räkning skall fortsätta att omfattas av den förstnämnda medlemsstatens lagstiftning, under förutsättning att detta arbete inte väntas vara längre än tolv månader och han inte sänds ut för att ersätta någon som har fullgjort sin utsändningsperiod.

...

2) För den som normalt arbetar inom två eller flera medlemsstaters territorier skall fråga om tillämplig lagstiftning avgöras på följande sätt:

a) En person som hör till den resande eller flygande personalen hos ett företag som för andras eller egen räkning bedriver internationell befordran av passagerare eller gods med järnväg, landsvägstransporter, flyg eller inrikes sjöfart och som har sitt säte inom en medlemsstats territorium skall omfattas av denna stats lagstiftning med följande begränsningar:

i) Om företaget har en filial eller fast representation inom en annan medlemsstats territorium, skall den som arbetar vid denna filial eller fasta representation omfattas av lagstiftningen i den medlemsstaten.

...”

- 6 Avdelning IV i förordning nr 1408/71 hade rubriken ”Administrativ kommission för social trygghet för migrerande arbetare”. I denna avdelning ingick artikel 80, med rubriken ”Sammansättning och arbetsmetoder”, som i punkt 1 föreskrev följande:

”Till kommissionen skall det knytas en administrativ kommission för social trygghet för migrerande arbetare (nedan benämnd ’administrativa kommissionen’) som består av en regeringsföreträdare för var och en av medlemsstaterna, om det behövs biträde av sakkunniga. En företrädare för kommissionen skall delta i administrativa kommissionens arbete som rådgivare.”

- 7 Avdelning VI i förordning nr 1408/71 hade rubriken ”Diverse bestämmelser”. I denna avdelning ingick artikel 84a, med rubriken ”Kontakter mellan institutioner och personer som omfattas av denna förordning”, som i punkt 3 föreskrev följande:

”Vid problem med tolkningen eller tillämpningen av denna förordning som skulle kunna äventyra rättigheterna för en person som omfattas av förordningen, skall institutionen i den behöriga staten eller den stat där den berörda personen är bosatt kontakta den eller de institutioner i den eller de medlemsstater som berörs. Om ingen lösning kan hittas inom rimlig tid får de berörda myndigheterna begära att administrativa kommissionen ingriper.”

Förordning (EG) nr 883/2004

- 8 Förordning nr 1408/71 har från och med den 1 maj 2010 upphävts och ersatts av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen (EUT L 166, 2004, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 465/2012 av den 22 maj 2012 (EUT L 149, 2012, s. 4, och rättelse i EUT L 200, 2004, s. 1) (nedan kallad förordning nr 883/2004). Avdelning II i denna förordning har rubriken ”Fastställande av tillämplig lagstiftning”. Denna avdelning innehåller artiklarna 11–16 och ersätter bestämmelserna i avdelning II i förordning nr 1408/71. Artiklarna 71 och 76.6 i förordning nr 883/2004 motsvarar i sak artiklarna 80 och 84a.3 i förordning nr 1408/71.

Förordning nr 574/72

- 9 Artikel 11 i förordning nr 574/72 hade rubriken ”Formaliteter när en anställd sänts ut enligt förordningens artiklar 14 [led] 1 och 14b [led] 1 och när överenskommelser slutits enligt förordningens artikel 17”. I punkt 1 i artikel 11 föreskrevs följande:

”Den institution som har utsetts av den behöriga myndigheten i den medlemsstat, vars lagstiftning skall fortsätta att gälla, skall i följande fall utfärda ett intyg som anger att en anställd skall fortsätta att omfattas av denna lagstiftning fram till ett visst datum:

- a) På begäran av den anställda eller dennes arbetsgivare i fall som avses i förordningens artiklar 14 [led] 1 och 14b [led] 1.

...”

- 10 Artikel 12a i förordning nr 574/72 hade rubriken ”Regler som gäller de personer som avses i artikel 14 [leden 2 och 3], i artikel 14a [leden 2–4] och i artikel 14c i förordningen och som normalt är anställda eller egenföretagare inom två eller flera medlemsstaters territorier”. Punkt 1a i denna artikel hade följande lydelse:

”Om en person som i enlighet med artikel 14 [led] 2 a i förordningen hör till den resande eller flygande personalen hos ett företag som bedriver internationell befordran omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat där företaget har sitt säte, en filial eller en permanent representation eller där personen är bosatt och har sin huvudsakliga sysselsättning, skall den institution som har utsetts av den behöriga myndigheten i den berörda medlemsstaten utfärda ett intyg på att han omfattas av dess lagstiftning.”

Förordning (EG) nr 987/2009

- 11 Förordning nr 574/72 upphävdes och ersattes från och med den 1 maj 2010 av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning nr 883/2004 (EUT L 284, 2009, s. 1).
- 12 Artikel 5 i förordning nr 987/2009 har följande lydelse:

”1. De handlingar som en medlemsstats institution utfärdar för att intyga en persons ställning vid tillämpningen av grundförordningen och tillämpningsförordningen samt de styrkande underlag som ligger till grund för utfärdandet av handlingarna, ska godtas av de andra medlemsstaternas institutioner så länge som de inte dras tillbaka eller förklaras ogiltiga av den medlemsstat där de har utfärdats.

2. När det råder tvivel om handlingens giltighet eller huruvida de faktiska omständigheter som ligger till grund för de uppgifter som anges i handlingen är korrekta, ska institutionen i den medlemsstat som tar emot handlingen vända sig till den utfärdande institutionen och begära nödvändiga förtydliganden och, i förekommande fall, att den handlingen dras tillbaka. Den utfärdande institutionen ska ompröva grunderna för utfärdandet av handlingen och, vid behov, dra tillbaka denna.

3. I enlighet med punkt 2 ska institutionen på vistelse- eller bosättningsorten, om det råder tvivel om den information som lämnats av den berörda personen, giltigheten av en handling eller styrkande underlag eller riktigheten när det gäller de faktiska omständigheter som ligger till grund för de uppgifter som anges däri, på begäran av den behöriga institutionen göra en nödvändig kontroll av informationen eller handlingen, så långt detta är möjligt.

4. Om de berörda institutionerna inte kommer överens får de behöriga myndigheterna hänskjuta frågan till administrativa kommissionen tidigast en månad efter den dag då begäran lämnades av den institution som tog emot handlingen. Administrativa kommissionen ska försöka jämka samman ståndpunkterna inom sex månader efter det att ärendet hänsköts till den.”

Fransk rätt

Code du travail (Lagen om arbete)

- 13 Artikel L 1262-3 i code du travail (Lagen om arbete), i den lydelse som var tillämplig vid tiden för omständigheterna i det nationella målet, hade följande lydelse:

”En arbetsgivare kan inte göra gällande bestämmelserna rörande utstationering av anställda när dess verksamhet är helt inriktad mot det nationella territoriet eller när den bedrivs i lokaler eller med infrastruktur belägna inom territoriet från vilka verksamheten bedrivs på ett regelbundet, fast och

stadigvarande sätt. Arbetsgivaren kan särskilt inte göra gällande dessa bestämmelser när verksamheten innefattar åtgärder för att värva nya kunder eller utveckla relationerna med befintliga kunder eller rekrytering av anställda inom territoriet.

I dessa situationer omfattas arbetsgivaren av de bestämmelser i code du travail (lagen om arbete) som gäller för företag som är etablerade inom det nationella territoriet.”

14 I artikel L 8221-3 i samma lag föreskrevs följande:

”Med icke deklarerat arbete avses dold verksamhet, utövande i vinstsyfte av verksamhet som avser tillverkning, förädling, reparation eller tillhandahållande av tjänster eller utförande av handelstransaktioner av varje person som, genom att avsiktligen undandra sig sina skyldigheter, gör sig skyldig till följande:

...

2. Underlåtenhet att lämna in erforderliga deklARATIONER till organen för social trygghet eller till skattemyndigheten i enlighet med gällande lagstiftning.”

Code de l’aviation civile (Lagen om civil luftfart)

15 I artikel R. 330-2-1 i code de l’aviation civile (lagen om civil luftfart) föreskrivs följande:

”Artikel [L 1262-3] i code du travail (lagen om arbete) är tillämplig på lufttrafikföretag såvitt gäller verksamhetsbaser på franskt territorium.

En verksamhetsbas utgörs av lokaler eller infrastruktur från vilka ett företag bedriver regelbunden, fast och stadigvarande lufttrafik med anställda som där har sitt faktiska centrum för sin yrkesverksamhet. Med det i föregående bestämmelser använda uttrycket en anställds centrum för sin yrkesverksamhet avses den plats där den anställde vanligtvis arbetar eller påbörjar sin tjänstgöring och återvänder till efter att ha slutfört sitt uppdrag.”

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-370/17

16 Vueling är ett lufttrafikföretag som har sitt säte i Barcelona (Spanien). Det är inskrivet i handels- och bolagsregistret i Bobigny (Frankrike) med anledning av att det har inrättat en affärsrörelse avseende lufttrafik och marktjänster (egenhantering) i terminal I på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle. Den 21 maj 2007 inledde bolaget reguljära flygningar mellan flera olika spanska städer och nämnda flygplats.

17 Den 28 maj 2008 upprättade myndigheten för arbetsinspektionen för transporter på flygplatsen Roissy III (Frankrike) (nedan kallad arbetsinspektionen), med anledning av kontroller som gjorts under januari samma år, ett protokoll om att Vueling anlitat icke deklarerad arbetskraft.

18 Arbetsinspektionen konstaterade i protokollet att Vueling på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle förfogade över lokaler för kommersiella drifts- och ledningsändamål, rum för vila och förberedelser inför flygningar för den flygande personalen samt ett kontor för övervakning av biljett- och incheckningsdisken. Enligt protokollet hade Vueling 50 anställda som var kommersiell flygande

personal och 25 anställda som var teknisk flygande personal, på denna flygplats. Spansk rätt var tillämplig på denna personals anställningsavtal. Vueling hade även markpersonal på flygplatsen, däribland en affärsdirektör. Fransk rätt var tillämplig på markpersonalens avtal.

- 19 Arbetsinspektionen anförde att det endast var markpersonalen som hade anmälts till de franska organen för social trygghet och att den flygande personalen innehade E 101-intyg som hade utfärdats av Tesorería general de la seguridad social de Cornellà de Llobregat (Allmänna socialförsäkringskassan i Cornellà de Llobregat, Spanien), i vilka det intygades att de tillfälligt var utstationerade i Frankrike i enlighet med artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71. Arbetsinspektionen konstaterade att 48 personer hade anställts mindre än 30 dagar före det datum då de faktiskt utstationerades i Frankrike – vissa dagen före, eller samma dag, som den då de utstationerades – och ansåg därför att de hade blivit anställda i syfte att utstationeras. Arbetsinspektionen anförde även att det i lönebeskeden för 21 av dessa anställda angavs en adress i Frankrike. Myndigheten underströk att ett betydande antal utstationeringsdeklarationer innehöll felaktiga adressuppgifter som dolde det faktum att majoriteten av de utstationerade arbetstagarna inte var bosatta i Spanien och att vissa av dem aldrig hade bott i Spanien över huvud taget.
- 20 Arbetsinspektionen anförde vidare att Vueling hade en verksamhetsbas på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle i den mening som avses i artikel R. 330-2-1 i Code de l'aviation civile (Lagen om civil luftfart), eftersom detta bolags flygande personal påbörjade och avslutade sin tjänstgöring på denna flygplats. Myndigheten drog härav slutsatsen att Vueling enligt artikel L 1262-3 i code du travail (lagen om arbete) inte kunde göra gällande de bestämmelser som är tillämpliga på utstationering av arbetstagare.
- 21 Arbetsinspektionen fann även att de berörda arbetstagarna omfattades av bestämmelserna i den franska code du travail (lagen om arbete) och inte kunde anses som utstationerade arbetstagare. Myndigheten ansåg vidare att det rörde sig om ett utstationeringsbedrägeri och att det förelåg skada både för arbetstagarna i fråga, vilka särskilt berövades rättigheter enligt det franska systemet för social trygghet, och för det allmänna, då arbetsgivaren inte hade betalat in de belopp som skulle erläggas inom ramen för det nämnda systemet. Vad gäller den omständigheten att de nämnda arbetstagarna hade ett E 101-intyg, ansåg arbetsinspektionen att denna handling visserligen medförde en presumtion för att en arbetstagare var ansluten till ett visst system, men inte utgjorde något bevis på att utstationeringen var giltig.
- 22 CRPNPAC väckte med stöd av detta protokoll den 11 augusti 2008 talan vid Tribunal de grande instance de Bobigny (Förstainstansdomstolen i Bobigny, Frankrike) om skadestånd med anledning av den skada som den lidit till följd av att Vuelings flygande personal på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle inte anslutits till det kompletterande pensionssystem som den förvaltade.
- 23 Åtal väcktes vidare mot Vueling vid Tribunal correctionnel de Bobigny (Brottmålsdomstolen i Bobigny, Frankrike) för anlitan av icke deklarerad arbetskraft i den mening som avses i artikel L 8221-3 i code du travail (lagen om arbete), eftersom bolaget uppsåtligen bedrivit civil luftfartsverksamhet på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle mellan den 21 maj 2007 och den 16 maj 2008, utan att lämna in erforderliga deklARATIONER till organen för social trygghet eller till skattemyndigheten, bland annat genom att dölja den verksamhet som bedrivits i Frankrike och olagligt behandla den som en utstationering av arbetstagare, trots att arbetstagarna i fråga hade anställts uteslutande i syfte att de skulle arbeta i Frankrike, från verksamhetsbaser belägna i Frankrike.
- 24 Mot bakgrund av detta åtal beslutade Tribunal de grande instance de Bobigny (Förstainstansdomstolen i Bobigny) att vilandeförklara tvistemålet mellan CRPNPAC och Vueling till dess att det förelåg ett lagakraftvunnet avgörande i brottmålet.
- 25 Tribunal correctionnel de Bobigny (Brottmålsdomstolen i Bobigny) ogillade åtalet mot Vueling i dom av den 1 juli 2010.

- 26 I dom av den 31 januari 2012 upphävde Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris, Frankrike) denna dom och dömde Vueling för anlåtande av icke deklarerad arbetskraft till böter på 100 000 euro.
- 27 Nämnda domstol konstaterade först att Vuelings tekniska och kommersiella flygande personal hade rekryterats i Spanien och att arbetstagarna i fråga hade erhållit E 101-intyg från den spanska utfärdande institutionen med tillämpning av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71. Den ansåg emellertid att bolaget bedrev sin verksamhet på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle inom ramen för en filial eller åtminstone inom ramen för en verksamhetsbas, i den mening som avses i artikel R. 330-2-1 i Code de l'aviation civile (Lagen om civil luftfart). Denna enhet var enligt domstolen operativt självständig, varför Vueling inte kunde göra gällande att det hade funnits ett organisatoriskt band mellan bolaget och den flygande personalen i fråga.
- 28 Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) fann även att Vueling uppsåtligen hade brutit mot de tillämpliga bestämmelserna, bland annat genom att ange att 41 av de berörda arbetstagarna hade sin hemvist på den adress där bolaget hade sitt säte, utan att kunna lämna en rimlig förklaring till detta som kunde skingra misstankarna om bedrägeri. Bolaget kunde därför inte göra gällande att det var fråga om en oundviklig rättsvillfarelse kopplad till dess uppfattning att dess agerande var lagenligt. Nämnda domstol ansåg vidare att även om E 101-intygen medförde en presumtion för att arbetstagarna var anslutna till det spanska systemet för social trygghet, som de franska institutionerna för social trygghet var bundna av, kunde dessa intyg likväl inte frånta franska brottmålsdomstolar deras befogenhet att fastställa uppsåtliga överträdelse av de bestämmelser i lagstiftningen som reglerar under vilka förutsättningar arbetstagare får utstationeras i Frankrike.
- 29 Union de recouvrement des cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales de Seine-et-Marne (Förbundet för indrivning av socialförsäkringsavgifter och familjebidrag i Seine-et-Marne, Frankrike) (nedan kallat Urssaf) underrättade den 4 april 2012 den spanska institution som hade utfärdat de aktuella E 101-intygen om omständigheterna i fråga och begärde att den spanska institutionen skulle ogiltigförklara dessa intyg.
- 30 Vueling överklagade Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) dom av den 31 januari 2012 till Cour de cassation (Högsta domstolen, Frankrike), vars brottmålsavdelning ogillade överklagandet i dom av den 11 mars 2014. Cour de cassation (Högsta domstolen) har angett att Vuelings verksamhet på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle regelbundet, stadigvarande och kontinuerligt bedrevs i lokaler i Frankrike, eller med hjälp av där belägen infrastruktur, och att Vueling följaktligen hade en filial, eller i vart fall en verksamhetsbas, i Frankrike. Den drog härav slutsatsen att Vueling inte kunde åberopa E 101-intygen för att styrka att utstationeringarna i fråga var lagenliga och förbjuda nationell domstol att fastställa att de franska lagbestämmelserna uppsåtligen överträtts.
- 31 Den spanska utfärdande institutionen ogiltigförklarade i beslut av den 17 april 2014, med anledning av den begäran som Urssaf framställt den 4 april 2012, de nämnda E 101-intygen.
- 32 Vueling överklagade detta beslut till överordnad förvaltningsmyndighet den 29 maj 2014.
- 33 Den behöriga överordnade myndigheten avlog överklagandet i beslut av den 1 augusti 2014. Myndigheten beslutade därefter emellertid, i ändringsbeslut av den 5 december 2014, att ogiltigförklaringen av E 101-intygen inte skulle ges någon verkan. Den grundade sig härvidlag på den omständigheten att det, med hänsyn till den tid som förflutit sedan omständigheterna i målet ägde rum och det förhållandet att det på grund av preskription var omöjligt att återbetala de tidigare inbetalda avgifterna, inte var lämpligt att fastställa att de berörda arbetstagarnas anslutning till det spanska systemet för social trygghet var felaktig. Den framhöll även att de berörda arbetstagarna hade kunnat erhålla förmåner för social trygghet på grundval av dessa avgifter och att de skulle kunna sakna

socialt skydd, om deras anslutning förklarades vara ogiltig. Enligt denna myndighet var det inte motiverat att ogiltigförklara E 101-intygen i fråga, eftersom deras utfärdande endast utgjorde en följd av att de berörda arbetstagarna var anslutna till det spanska systemet för social trygghet.

- 34 Efter det att Cour de cassation (Högsta domstolen) meddelat sin dom av den 11 mars 2014, återupptogs handläggningen i tvistemålet rörande CRPNPAC:s talan vid Tribunal de grande instance de Bobigny (Förstainstansdomstolen i Bobigny).
- 35 Nämnda domstol undrar mot denna bakgrund huruvida E 101-intygen ska anses vara bindande när brottmålsdomstolarna i den medlemsstat där de berörda arbetstagarna är utstationerade har dömt arbetsgivaren för att ha anlitat icke deklarerad arbetskraft. Den anser det i synnerhet vara oklart vilket tillämpningsområdet är för artiklarna 11.1 a och 12a.1a i förordning nr 574/72 och vilken betydelse ett missbruk eller en bedräglig användning av dessa intyg har i sammanhanget.
- 36 Mot denna bakgrund beslutade Tribunal de grande instance de Bobigny (Förstainstansdomstolen i Bobigny) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska ett E 101-intyg, som utfärdats i enlighet med artiklarna 11.1 och 12a.1a i förordning [nr 574/72] av den institution som har utsetts av den behöriga myndigheten i den medlemsstat vars lagstiftning om social trygghet ska fortsätta att tillämpas på den anställdes situation, fortsätta att tillerkännas rättsverkningar även om E 101-intyget har erhållits genom ett bedrägeri eller missbruk av rättigheter, som slutgiltigt har fastställts av en domstol i den medlemsstat där arbetstagaren utfört eller ska utföra sitt arbete?
- 2) För det fall denna fråga besvaras jakande, utgör utfärdandet av E 101-intyg hinder för att personer som har lidit skada till följd av att arbetsgivaren har gjort sig skyldig till bedrägeri tillerkännas skadestånd, när arbetstagarnas anslutning till de av E 101-intyget angivna systemen inte ifrågasätts genom skadeståndstalan mot arbetsgivaren?”

Mål C-37/18

- 37 Jean-Luc Poignant anställdes den 21 april 2007 som biträdande pilot av Vueling, genom ett avtal som var avfattat på engelska och på vilket spansk rätt var tillämplig. Genom ett tilläggsavtal av den 14 juni 2007 utstationerades han därefter på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle. Utstationeringen var ursprungligen avsedd att pågå i sex månader, men förnyades en gång med samma tid, fram till den 16 juni 2008.
- 38 Jean-Luc Poignant sade upp sig genom brev av den 30 maj 2008. Som skäl för uppsägningen anförde han bland annat att hans avtalssituation inte var förenlig med fransk rätt. Han återkallade uppsägningen genom ett e-postmeddelande av den 2 juni 2008. Han konstaterade den 9 juni 2008 att hans anställningsavtal hade upphört att gälla, och åberopade på nytt att det var olagligt.
- 39 Jean-Luc Poignant väckte den 11 juni 2008 talan vid Conseil des prud’hommes de Bobigny (Arbetsdomstolen i Bobigny, Frankrike) och yrkade dels att hans uppsägning skulle anses utgöra ett konstaterande av att anställningsavtalet hade upphört att gälla, som hade samma verkningar som om han hade sagts upp utan saklig grund, dels att han skulle erhålla en schablonersättning på grund av att han inte anställdes på ett korrekt sätt samt skadestånd för den skada han lidit till följd av att inga avgifter betalats in till systemet för social trygghet i Frankrike för perioden den 1 juli 2007–31 juli 2008.

- 40 Nämnda domstol ogillade samtliga yrkanden i dom av den 14 april 2011. Den ansåg att Vueling i vederbörlig ordning hade fullgjort de administrativa formaliteter som krävdes, bland annat genom att ansöka om E 101-intyg för sina arbetstagare hos de spanska organen för social trygghet. Domstolen angav även att utstationeringen av Jean-Luc Poignant inte hade pågått i längre tid än ett år och att denne inte hade skickats till Frankrike för att ersätta en annan person.
- 41 Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) upphävde i en dom av den 4 mars 2016 domen från Conseil des prud'hommes de Bobigny (Arbetsdomstolen i Bobigny) och förpliktade Vueling att till Jean-Luc Poignant betala bland annat en schablonersättning för att han anstälts utan att erforderliga deklARATIONER gjorts och ett skadestånd för att inga avgifter betalats in till systemet för social trygghet i Frankrike. Till stöd härför hänvisade den till den i punkt 30 ovan nämnda domen av den 11 mars 2014 från Cour de cassation (Högsta domstolen).
- 42 Enligt Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) hade Jean-Luc Poignant förebringat tillräcklig bevisning för att styrka att hans avtalssituation inte var förenlig med fransk rätt. Nämnda domstol angav i synnerhet att Jean-Luc Poignant alltid hade haft sin bostadsadress i Frankrike och att en fiktiv adress i Barcelona hade angetts som hans hemvist i tilläggsavtalet. Hans lönebesked innehöll i likhet härmed en fiktiv adress i Barcelona.
- 43 Vueling överklagade domen av den 4 mars 2016 från Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) till Cour de cassation (Högsta domstolen).
- 44 Sistnämnda domstol undrar i målet angående det överklagandet bland annat huruvida EU-domstolens tolkning i domen av den 27 april 2017, A-Rosa Flussschiff (C-620/15, EU:C:2017:309), som rörde ett mål avseende E 101-intyg som hade utfärdats med stöd av artikel 14 led 2 a i förordning nr 1408/71, även gjorde sig gällande i ett mål angående brottet anlåtande av icke deklarerad arbetskraft och som avsåg intyg som utfärdats med stöd av artikel 14 led 1 a i samma förordning, i fråga om arbetstagare som utför sitt arbete i den medlemsstat där de är medborgare och i vilken det lufttrafikföretag som har anställt dem har en filial, när det redan vid en genomläsning av dessa intyg framgår att de erhållits eller återopats på ett bedrägligt sätt.
- 45 Nämnda domstol har vidare uttryckt tvivel om huruvida principen om unionsrättens företräde utgör hinder för att en nationell domstol – som enligt sin nationella lagstiftning är bunden av rättskraften hos en brottmålsdom när den dömer i tvistemål – lägger ett avgörande från en brottmålsdomstol, som har meddelats på ett sätt som är oförenligt med unionsrätten, till grund för sitt eget avgörande och i ett tvistemål förpliktar en arbetsgivare att betala skadestånd till en arbetstagare enbart på grund av att arbetsgivaren i ett brottmål har dömts för att ha anlitat icke deklarerad arbetskraft.
- 46 Mot denna bakgrund beslutade avdelningen för arbetsrättsliga mål vid Cour de cassation (Högsta domstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska den tolkning som EU-domstolen gjort i sin dom [av den 27 april 2017, A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309], av artikel 14 led 2 a i förordning [nr 1408/71] tillämpas på en tvist rörande brottet anlåtande av icke deklarerad arbetskraft, där E 101-intyg har utfärdats i enlighet med artikel 14 led 1 a [i denna förordning] med tillämpning av artikel 11.1 i [förordning nr 574/72] trots att den berörda situationen omfattas av artikel 14 [led] 2 a i) [i förordning nr 1408/71], med avseende på arbetstagare utför sitt arbete inom den medlemsstats territorium där de är medborgare och där ett flygbolag som är etablerat i en annan medlemsstat har en filial, och det av ett E 101-intyg, på vilket en flygplats anges som verksamhetsort för en anställd och ett flygbolag anges som deras arbetsgivare, framgår att detta har erhållits genom bedrägligt förfarande?

2) Ska, om fråga 1 besvaras jakande, principen om unionsrättens företräde tolkas på så sätt att denna princip hindrar en nationell domstol – som enligt sin nationella lagstiftning är bunden av rättskraften hos en brottmålsdom när den dömer i tvistemål – att lägga ett avgörande från en brottmålsdomstol, som har meddelats i strid med unionsrätten, till grund för sitt eget avgörande och i ett tvistemål förpliktar en arbetsgivare att betala skadestånd till en arbetstagare enbart på grund av att arbetsgivaren i ett brottmål har dömts för att ha anlitat icke deklarerad arbetskraft?”

47 Domstolens ordförande beslutade den 22 februari 2018 att förena målen C-370/17 och C-37/18 vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

Fråga 1 i mål C-370/17 respektive mål C-37/18

48 De hänskjutande domstolarna har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida artikel 11.1 a i förordning nr 574/72 ska tolkas så, att en medlemsstats domstolar, i en situation där de har att pröva en talan mot en arbetsgivare angående omständigheter som kan visa att E 101-intyg som utfärdats med stöd av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71 har erhållits eller använts på ett bedrägligt sätt, med avseende på arbetstagare som utför sitt arbete i denna medlemsstat, kan bortse från dessa intyg.

49 Av de uppgifter som domstolen förfogar över framgår att denna fråga har ställts mot bakgrund av mål i vilka franska brottmålsdomstolar har funnit att E 101-intyg avseende flygande personal hos ett flygbolag etablerat i Spanien, i förevarande fall Vueling, vilka hade utfärdats av den spanska utfärdande institutionen med stöd av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71, som rör utstationering av arbetstagare, borde ha utfärdats med stöd av artikel 14 led 2 a i) i denna förordning, som bland annat rör arbetstagare som i egenskap av flygande personal hos ett företag som utför internationella persontransporter är verksam i två eller flera medlemsstater och arbetar vid en filial som detta företag har etablerat i en annan medlemsstat än den där det har sitt säte. Dessa nationella domstolar har ansett att de berörda arbetstagarna borde ha anslutits till det franska systemet för social trygghet med stöd av den sistnämnda bestämmelsen, och inte till det spanska systemet för social trygghet. De har vidare funnit att detta flygbolag har gjort sig skyldigt till bedrägligt förfarande i syfte att kringgå eller undandra sig en tillämpning av de lagstadgade villkor som gäller för utfärdande av nämnda intyg.

50 Enligt en allmän princip i unionsrätten får enskilda inte missbruka bestämmelser i unionsrätten eller åberopa dem på ett bedrägligt sätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkterna 48 och 49 och där angiven rättspraxis).

51 Enligt domstolens praxis avseende förordning nr 1408/71 krävs det, för att kunna konstatera att ett bedrägeri har begåtts, att det föreligger ett antal samstämmiga indicier som visar att såväl ett objektivi rekvisit, som består i att de villkor som krävs för att ett sådant intyg ska kunna erhållas och åberopas, vilka föreskrivs i avdelning II i nämnda förordning, inte är uppfyllda, som ett subjektivt rekvisit, som består i de berördas avsikt att kringgå eller undandra sig tillämpningen av villkoren för utfärdande av nämnda intyg för att erhålla den fördel som är knuten därtill, är uppfyllt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkterna 50 och 52).

52 Ett E 101-intyg kan således erhållas på ett bedrägligt sätt till följd av en avsiktlig handling – såsom att oriktiga uppgifter lämnas om den situation som en arbetstagare eller det företag som denne är anställd av befinner sig i – eller av en avsiktlig underlåtenhet – såsom att undanhålla relevant information i syfte att kringgå de villkor som gäller för tillämpningen av artikel 14 led 1 a i denna förordning (dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 53).

- 53 Vad för det första gäller det objektiva rekvisitet, för att kunna konstatera att ett bedrägeri har begåtts, gäller i förevarande fall att de i målet aktuella E 101-intygen har utfärdats av den spanska utfärdande institutionen med stöd av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71. I sistnämnda bestämmelse föreskrivs att utstationerade arbetstagare ska fortsätta att omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat där arbetsgivaren är etablerad.
- 54 Enligt artikel 14 led 2 a i) i förordning nr 1408/71, som de hänskjutande domstolarna har hänvisat till, ska en person som tillhör ett flygbolags flygande personal och som utför internationella flygningar och arbetar vid en filial eller fast representation som detta bolag har i en annan medlemsstat än den där det har sitt säte omfattas av lagstiftningen i den medlemsstat där denna filial eller fasta representation är belägen.
- 55 För tillämpning av denna bestämmelse krävs således att två kumulativa villkor är uppfyllda, nämligen dels att det berörda flygbolaget har en filial eller fast representation i en annan medlemsstat än den där det har sitt säte, dels att personen i fråga arbetar vid denna filial eller fasta representation.
- 56 Vad gäller det första villkoret gäller, såsom generaladvokaten i huvudsak har anfört i punkterna 139–142 i sitt förslag till avgörande, att begreppen filial och fast representation inte definieras i förordning nr 1408/71, som i detta sammanhang inte heller hänvisar till medlemsstaternas lagstiftning. De ska följaktligen ges en självständig tolkning. I likhet med identiska eller liknande begrepp som förekommer i andra unionsbestämmelser ska dessa begrepp förstås så, att de avser en form av sekundär etablering som har en varaktig och kontinuerlig karaktär och syftar till att bedriva en faktisk ekonomisk verksamhet och för detta ändamål förfogar över materiella tillgångar och personal och har en viss självständighet i förhållande till huvudetableringen (se, analogt, dom av den 30 november 1995, Gebhard, C-55/94, EU:C:1995:411, punkt 28, och dom av den 11 april 2019, Ryanair, C-464/18, EU:C:2019:311, punkt 33).
- 57 Vad gäller det andra villkoret, framgår det av domstolens praxis avseende bestämmandet av vilken lag som är tillämplig på individuella anställningsavtal i den mening som avses i artikel 19 led 2 a i rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1) att ett flygbolags flygande personals anställningsförhållande har en betydande anknytning till den plats från vilken denna personal huvudsakligen fullgör sina skyldigheter gentemot arbetsgivaren. Denna plats utgörs av den från vilken nämnda personal utför sina transportuppdrag, eller till vilken personalen återvänder efter uppdragen, mottar instruktioner avseende uppdragen och organiserar sitt arbete, samt den plats där arbetsmaterialen befinner sig, vilken kan sammanfalla med personalens stationeringsort (se, analogt, dom av den 14 september 2017, Nogueira m.fl., C-168/16 och C-169/16, EU:C:2017:688, punkterna 60, 63, 69, 73 och 77).
- 58 Av de uppgifter som getts in till domstolen förefaller det emellertid i förevarande fall som om Vueling under den i det nationella målet aktuella perioden, på flygplatsen Roissy – Charles de Gaulle, hade en verksamhetsbas i den mening som avses i nationell rätt, som kan utgöra en filial eller fast representation i den mening som avses i artikel 14 led 2 a i) i förordning nr 1408/71, då detta bolag på ett varaktigt och kontinuerligt sätt bedrev lufttrafik med hjälp av lokaler och infrastruktur som utgör en sådan verksamhetsbas, vilken förefaller ha haft en viss självständighet då en affärsdirektör ansvarade för denna. Samma omständigheter tyder även på att den aktuella flygande personalen arbetade vid denna enhet, i den mening som avses i denna bestämmelse, eftersom den utgjorde den plats från vilken denna personal huvudsakligen fullgjorde sina skyldigheter gentemot arbetsgivaren i den mening som avses i föregående punkt.
- 59 Vad för det andra gäller det subjektiva rekvisitet för bedrägeri, framgår det av handlingarna i målet att Vueling självt till Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) har gett in en handling med information, varav det klart framgår att arbetstagare som arbetar vid en etablering som deras arbetsgivare har i Frankrike ska omfattas av det franska systemet för social trygghet. Det förefaller

utifrån handlingarna i målet även som om Vueling angett att en stor del av de berörda arbetstagarna hade sin hemvist på samma adress som bolagets säte i Spanien, trots att de flesta av dessa aldrig hade bott i den medlemsstaten och att de var bosatta i Frankrike.

- 60 Mot bakgrund av det ovan anförda anser domstolen att de franska behöriga institutionerna och domstolarna hade fog för att anse att det förelåg konkreta indicier som tydde på att E 101-intygen i fråga, vilka hade utfärdats av den spanska utfärdande myndigheten med stöd av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71, hade erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt av Vueling, eftersom den berörda flygande personalen vid Vueling i verkligheten omfattades av den särskilda regeln som föreskrivs i artikel 14 led 2 a i) i denna förordning och följaktligen borde ha omfattats av det franska systemet för social trygghet.
- 61 Även om så är fallet, gäller att förekomsten av sådana indicier som dem som föreligger i det nationella målet inte i sig är tillräcklig för att motivera att den behöriga institutionen i de berörda arbetstagarnas värdmedlemsstat eller de nationella domstolarna i den medlemsstaten slutgiltigt fastställer att det föreligger ett bedrägeri och bortser från E 101-intygen.
- 62 Det ska i detta sammanhang erinras om att det av domstolens fasta praxis följer att principen om lojalt samarbete i artikel 4.3 FEU, vilken även innefattar principen om ömsesidigt förtroende, innebär att E 101-intyget, som syftar till att underlätta den fria rörligheten för arbetstagare och friheten att tillhandahålla tjänster, i princip är bindande för den behöriga myndigheten och domstolarna i värdmedlemsstaten, genom att den skapar en presumtion för att den berörda arbetstagaren med giltig verkan omfattas av det sociala trygghetssystemet i den medlemsstat vars behöriga institution har utfärdat detta intyg (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkterna 35–40, och, analogt, dom av den 6 september 2018, Alpenrind m.fl., C-527/16, EU:C:2018:669, punkt 47).
- 63 Så länge som E 101-intyget inte har dragits tillbaka eller ogiltigförklarats ska således den berörda institutionen och domstolarna i värdmedlemsstaten beakta det förhållandet att den berörda arbetstagaren redan omfattas av den sociala trygghetslagstiftningen i den medlemsstat vars behöriga institution har utfärdat detta intyg (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 41).
- 64 Det följer emellertid av principen om lojalt samarbete att det ankommer på den behöriga institutionen i den medlemsstat som har utfärdat E 101-intyget att pröva huruvida det funnits fog för att utfärda intyget och, i förekommande fall, att dra tillbaka intyget, när den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten uttrycker tvivel, inom ramen för det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71, om huruvida de omständigheter som ligger till grund för utfärdandet av detta E 101-intyg, och därmed uppgifterna däri, är korrekta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkterna 42 och 43).
- 65 För den händelse de berörda institutionerna inte lyckas komma överens, i synnerhet beträffande bedömningen av omständigheterna i en viss situation och, följaktligen, beträffande vilken bestämmelse i förordning nr 1408/71 som är relevant för att bestämma vilken lagstiftning för social trygghet som är tillämplig, har de enligt ovannämnda bestämmelse rätt att vända sig till den administrativa kommission som avses i artikel 80 i förordningen (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 44).
- 66 Det är emellertid just i de fall då det föreligger en misstanke om bedrägeri särskilt viktigt att genomföra det förfarande som införts genom artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71, innan de behöriga myndigheterna i värdmedlemsstaten eventuellt slutgiltigt fastställer att det är fråga om bedrägeri, eftersom detta förfarande gör det möjligt för den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten och den behöriga myndigheten i värdmedlemsstaten att inleda en dialog och att samarbeta nära med varandra för att, med hjälp av de undersökningsbefogenheter som de har enligt

sin respektive nationella lagstiftning, kontrollera och inhämta alla relevanta uppgifter om de rättsliga och faktiska omständigheterna som kan skingra eller tvärtom bekräfta de tvivel som har uttryckts av den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten beträffande omständigheterna omkring utfärdandet av de aktuella E 101-intygen.

- 67 Ett sådant förfarande gör det möjligt att på ett tidigt stadium involvera den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten och gör det möjligt för den sistnämnda institutionen att på ett kontradiktoriskt sätt göra gällande sin uppfattning om de eventuella konkreta indicierna för att det är fråga om ett bedrägeri, vilka har lagts fram av den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten, och att i förekommande fall ogiltigförklara eller dra tillbaka de aktuella E 101-intygen, om den kommer fram till att dessa indicier visar att intygen faktiskt har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt.
- 68 Det ska i detta sammanhang särskilt påpekas att om den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten ensidigt kunde bortse från E 101-intyg som utfärdats av den behöriga institutionen i en annan medlemsstat, enbart på grund av att det finns konkreta indicier som tyder på att det är fråga om ett bedrägeri, trots att det i detta skede inte slutgiltigt och med giltig verkan har kunnat fastställas att det föreligger ett bedrägeri, eftersom den utfärdande myndigheten inte har varit involverad i förfarandet och det inte har gjorts någon närmare kontroll av de relevanta omständigheterna omkring utfärdandet av dessa intyg, skulle risken öka för att avgifter måste betalas – i strid med principen om att en enda nationell lagstiftning ska tillämpas, vilken följer av bestämmelserna i avdelning II i förordning nr 1408/71 (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 29) – till systemet för social trygghet i värdmedlemsstaten trots att avgifter redan har betalats in, för samma arbetstagare, till systemet för social trygghet i den medlemsstat vars nationella lagstiftning är tillämplig enligt dessa intyg.
- 69 Därtill kommer att det, om det senare skulle visa sig att det felaktigt har betalats in avgifter till systemet för social trygghet i sistnämnda medlemsstat, finns en risk för att dessa belopp inte kan återbetalas, till exempel, såsom i förevarande fall, på grund av de tillämpliga preskriptionsreglerna i nämnda medlemsstat, trots att det inte slutgiltigt har fastställts att det är fråga om bedrägeri.
- 70 På motsvarande sätt skulle den omständigheten att det förfarande som införts genom artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 inte har genomförts kunna öka risken för att de berörda arbetstagarna kommer att omfattas av det sociala trygghetssystemet i flera medlemsstater, med alla de komplikationer som en sådan kumulering kan medföra. Detta skulle äventyra arbetstagarnas anslutning till endast ett system för social trygghet i enlighet med principen om att arbetstagare ska omfattas av endast ett system för social trygghet, och förutsebarheten i fråga om vilket system som skall tillämpas samt, följaktligen, rättssäkerheten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 januari 2006, Herbosch Kiere, C-2/05, EU:C:2006:69, punkt 25).
- 71 Det är således obligatoriskt att först genomföra detta förfarande för att fastställa huruvida rekvisiten för bedrägeri är uppfyllda, och följaktligen för att dra alla relevanta slutsatser i fråga om giltigheten av de aktuella E 101-intygen och vilken lagstiftning om social trygghet som är tillämplig på de berörda arbetstagarna.
- 72 Härav följer att den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten, när det föreligger konkreta indicier som tyder på att E 101-intygen har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt, inte ensidigt ska fastställa att det är fråga om ett bedrägeri och bortse från dessa intyg, utan i stället utan dröjsmål ska inleda det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71, så att den institution som har utfärdat dessa intyg, efter att ha mottagit en begäran från institutionen i värdmedlemsstaten, inom rimlig tid, i enlighet med principen om lojalt samarbete och mot bakgrund av dessa indicier kan pröva huruvida det funnits fog för att utfärda dessa intyg och, i förekommande fall, kan fatta beslut om att ogiltigförklara eller dra tillbaka dessa, såsom framgår av den rättspraxis som det hänvisas till i punkt 64 ovan (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 54).

- 73 När talan har väckts vid en domstol i värdmedlemsstaten mot en arbetsgivare som misstänks för att på ett bedrägligt sätt ha erhållit eller åberopat E 101-intyg får domstolen, mot denna bakgrund, inte heller bortse från det förfarande som införts genom artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 eller utgången av detta (se, analogt, dom av den 11 juli 2018, kommissionen/Belgien, C-356/15, EU:C:2018:555, punkterna 96–105).
- 74 Enligt artikel 288 andra stycket FEUF är en sådan förordning som förordning nr 1408/71 till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater. Enligt principen om unionsrättens företräde har unionsrätten företräde framför medlemsstaternas lagstiftning. Denna princip medför således en skyldighet för alla myndigheter i medlemsstaterna att säkerställa unionsbestämmelsernas fulla verkan, och medlemsstaternas lagstiftning kan inte påverka verkan av de unionsrättsliga bestämmelserna i nämnda stater (se, för ett liknande resonemang, dom av den 24 juni 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkterna 53 och 54 och där angiven rättspraxis).
- 75 Om en domstol i värdmedlemsstaten – i ett domstolsförfarande som inletts av en brottsbekämpande myndighet, den behöriga institutionen i denna medlemsstat eller någon annan person – kunde ogiltigförklara ett E 101-intyg av det enda skälet att det finns konkreta indicier som tyder på att detta intyg har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt, oberoende av huruvida det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 har inletts eller genomförts, skulle det system som inrättats genom denna bestämmelse och som grundas på lojalt samarbete mellan de behöriga institutionerna i medlemsstaterna kunna äventyras (se, för ett liknande resonemang, dom av den 27 april 2017, A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309, punkt 47, och dom av den 6 september 2018, Alpenrind m.fl., C-527/16, EU:C:2018:669, punkt 46). Detta skulle vara oförenligt med den särskilda vikt som, såsom framhållits i punkterna 66 och 67 ovan, tillkommer genomförandet av detta förfarande när det föreligger en misstanke om bedrägeri.
- 76 Inledandet av det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 kan dessutom medföra att den utfärdande institutionen ogiltigförklarar eller drar tillbaka de aktuella E 101-intygen. Förfarandet kan således, såsom generaladvokaten anfört i punkt 86 i sitt förslag till avgörande, i förekommande fall ge processekonomiska fördelar, då det kan medföra att det blir onödigt att väcka talan vid domstolarna i värdmedlemsstaten.
- 77 Det är således endast om den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten har inlett detta förfarande och den institution som har utfärdat E 101-intygen underlåter att pröva huruvida det funnits fog för att utfärda dessa intyg och inte inom rimlig tid tar ställning till den begäran härom som framställts av den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten, som konkreta indicier som tyder på att nämnda intyg har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt måste kunna läggas fram i ett domstolsförfarande, till stöd för en begäran om att domstolen i värdmedlemsstaten ska fastställa att intygen saknar verkan. En förutsättning härför är emellertid att de personer som i samband med ett sådant förfarande anklagas för att på ett bedrägligt sätt ha erhållit eller åberopat dessa intyg har möjlighet att motbevisa de uppgifter som ligger till grund för detta förfarande, i enlighet med de garantier som följer av rätten till en rättvis rättegång (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkterna 54-56).
- 78 En domstol i värdmedlemsstaten får följaktligen bortse från E 101-intyg i ett sådant domstolsförfarande endast om två villkor samtidigt är uppfyllda. För det första måste den institution som utfärdat dessa intyg, efter att utan dröjsmål ha mottagit en begäran från den behöriga institutionen i denna medlemsstat om prövning av huruvida det funnits fog för att utfärda intygen, ha underlåtit att göra en sådan omprövning med beaktande av de uppgifter som sistnämnda institution har lämnat och inte inom rimlig tid ha tagit ställning till denna begäran, i förekommande fall genom att ogiltigförklara eller dra tillbaka dessa intyg. För det andra måste de nämnda uppgifterna vara av sådan beskaffenhet att denna domstol – med iakttagande av de garantier som följer av rätten till en rättvis rättegång – kan konstatera att de aktuella intygen har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 februari 2018, Altun m.fl., C-359/16, EU:C:2018:63, punkt 61).

- 79 Härav följer att en domstol i värdmedlemsstaten som har att pröva giltigheten av E 101-intyg är skyldig att först undersöka huruvida det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 har inletts, innan talan väcktes, av den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten genom en begäran om omprövning och tillbakadragande av dessa intyg till den institution som har utfärdat dessa, och, om så inte har skett, att vidta alla rättsliga medel som domstolen förfogar över för att se till att den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten inleder detta förfarande.
- 80 En domstol i värdmedlemsstaten vid vilken ett förfarande har inletts mot en arbetsgivare angående omständigheter som kan visa att E 101-intyg har erhållits eller använts på ett bedrägligt sätt, får inte på ett slutgiltigt sätt pröva förekomsten av ett sådant bedrägeri och bortse från dessa intyg, annat än om den, efter att, om nödvändigt, ha beslutat om vilandeförklaring av domstolsförfarandet med stöd av sin nationella rätt, konstaterar att det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 har inletts utan dröjsmål utan att den institution som har utfärdat E 101-intygen har gjort någon omprövning av dessa intyg och att denna har underlåtit att inom rimlig tid ta ställning till de uppgifter som den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten har lagt fram, i förekommande fall genom att ogiltigförklara eller dra tillbaka nämnda intyg.
- 81 Det är endast denna tolkning som kan garantera att det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 får en ändamålsenlig verkan, genom att den säkerställer att de behöriga institutionerna i de berörda medlemsstaterna utan dröjsmål inleder den dialog som eftersträvas med detta förfarande, så att domstolen i värdmedlemsstaten i förekommande fall, i ett förfarande som anhängiggjorts vid den, får tillgång till alla uppgifter som den behöver för att fastställa huruvida det föreligger ett bedrägeri, samtidigt som de institutioner som har utfärdat E 101-intyg uppmanas att inom rimlig tid besvara en begäran om omprövning och tillbakadragande av dessa intyg, vid äventyr av att nämnda domstol efter utgången av denna tidsfrist bortser från dessa.
- 82 Det framgår emellertid i förevarande fall av handlingarna i målen att Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) i sin dom av den 31 januari 2012 fastställde att det förelåg ett bedrägeri och beslutade att bortse från de aktuella E 101-intygen innan det förfarande som föreskrevs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 och som sedan den 1 maj 2010 föreskrivs i artikel 76.6 i förordning nr 883/2004, vars tillämpningsföreskrifter anges i artikel 5 i förordning nr 987/2009, hade inletts och till och med utan att först ha undersökt huruvida så skett för att ge den spanska utfärdande institutionen möjlighet att ompröva och, i förekommande fall, ogiltigförklara eller dra tillbaka dessa intyg.
- 83 Det är nämligen utrett att den behöriga institutionen i de berörda arbetstagarnas värdmedlemsstat, det vill säga Urssaf, översände de uppgifter rörande bedrägeriet vilka inhämtats av arbetsinspektionen till den spanska utfärdande institutionen, för att denna skulle ogiltigförklara eller dra tillbaka de aktuella E 101-intygen, först genom en skrivelse av den 4 april 2012, som skickades efter det att Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) meddelat nämnda dom och nästan fyra år efter det att arbetsinspektionen den 28 maj 2008 hade upprättat ett protokoll angående Vuelings anlitande av icke deklarerad arbetskraft.
- 84 Vidare gäller att även om det förfarande som föreskrivs i artikel 76.6 i förordning nr 883/2004 och i artikel 5 i förordning nr 987/2009, som då hade trätt i kraft, redan hade inletts när överklagandet av Cour d'appel de Paris (Appellationsdomstolen i Paris) dom ogillades av Cour de cassation (Högsta domstolen) den 11 mars 2014, står det klart att den sistnämnda meddelade sin dom utan att försöka få information om i vilket skede som den inledda dialogen mellan den spanska utfärdande institutionen och den behöriga franska institutionen befann sig i och utan att invänta utgången av detta förfarande.
- 85 Den spanska utfärdande institutionen har visserligen inte behandlat den franska behöriga myndighetens begäran om omprövning och tillbakadragande med erforderlig skyndsamhet. Den reagerade på denna begäran först mer än två år efter det att begäran framställdes, vilket inte kan

anses som en rimlig tid med hänsyn till bland annat vad som står på spel för de berörda och arten av de frågor som ska prövas. Den sistnämnda institutionens begäran om omprövning framställdes emellertid även den sent, nämligen cirka fyra år efter det att den franska behöriga myndigheten fick tillgång till uppgifter som tydde på att det förelåg ett bedrägeri.

- 86 Mot bakgrund av vad som anförts ovan ska den första frågan i vart och ett av målen C-370/17 och C-37/18 besvaras enligt följande: Artikel 11.1 a i förordning nr 574/72 ska tolkas så, att en medlemsstats domstolar, i en situation där de har att pröva en talan mot en arbetsgivare angående omständigheter som kan visa att E 101-intyg som utfärdats med stöd av artikel 14 led 1 a i förordning nr 1408/71 har erhållits eller använts på ett bedrägligt sätt, med avseende på arbetstagare som utför sitt arbete i denna medlemsstat, inte får fastställa att det föreligger ett bedrägeri och bortse från dessa intyg förrän efter det att de har förvässat sig om att
- det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i denna förordning har inletts utan dröjsmål och den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten således har getts möjlighet att pröva huruvida det funnits fog för att utfärda de nämnda intygen mot bakgrund av de konkreta uppgifter som den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten har lämnat och som tyder på att dessa intyg har erhållits eller återropats på ett bedrägligt sätt, och
 - den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten inte har gjort en sådan omprövning och har underlåtit att inom rimlig tid ta ställning till dessa uppgifter, i förekommande fall genom att ogiltigförklara eller dra tillbaka de aktuella intygen.

Fråga 2 i mål C-370/17 respektive mål C-37/18

- 87 Den hänskjutande domstolen har ställt sin andra fråga för att få klarhet i huruvida artikel 11.1 i förordning nr 574/72 och principen om unionsrättens företräde ska tolkas så, att de utgör hinder för att en tvistemålsdomstol i värdmedlemsstaten – i en situation där en arbetsgivare i denna medlemsstat har dömts för brott genom en dom i brottmål som grundas på ett slutgiltigt fastställande av bedrägeri vilket skett i strid med unionsrätten och där tvistemålsdomstolen är skyldig att iaktta principen i nationell rätt enligt vilken domstolar är bundna av rättskraften hos en brottmålsdom när de dömer i tvistemål – enbart på grund av denna brottmålsdom förpliktar nämnda arbetsgivare att betala skadestånd till arbetstagarna eller ett pensionsorgan i samma medlemsstat, vilka har lidit skada till följd av detta bedrägeri.
- 88 Det ska inledningsvis erinras om den betydelse som principen om rättskraft har i såväl unionens rättsordning som de nationella rättsordningarna. För att säkerställa såväl en stabil rättsordning och stabila rättsförhållanden som en god rättskipning, är det viktigt att domstolsavgöranden som vunnit laga kraft efter det att tillgängliga rättsmedel har uttömts eller fristerna för dessa har löpt ut inte längre kan ifrågasättas (dom av den 6 oktober 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 28, dom av den 24 oktober 2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 52, och dom av den 11 september 2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punkt 26).
- 89 En nationell domstol är enligt unionsrätten följaktligen inte skyldig att underlåta att tillämpa nationella processuella regler som innebär att domstolsavgöranden vinner laga kraft, även om den därmed skulle kunna bringa nationella förhållanden som är oförenliga med unionsrätten att upphöra (dom av den 6 oktober 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 29, dom av den 24 oktober 2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 53, och dom av den 11 september 2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punkt 27).

- 90 Unionsrätten kräver således inte att en nationell domstol – för att beakta en tolkning av en relevant bestämmelse i unionsrätten – i princip måste ändra sitt avgörande som vunnit laga kraft (se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 oktober 2015, *Târșia*, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 38, dom av den 24 oktober 2018, *XC m.fl.*, C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 54, och dom av den 11 september 2019, *Călin*, C-676/17, EU:C:2019:700, punkt 28).
- 91 Eftersom det saknas unionslagstiftning på området bestäms formerna för att genomföra principen om rättskraft av medlemsstaternas nationella rättsordningar enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Bestämmelserna härom får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som gäller liknande nationella situationer (likvärdighetsprincipen) eller göra det i praktiken omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av gemenskapsrätten (effektivitetsprincipen) (dom av den 3 september 2009, *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 24 och där angiven rättspraxis).
- 92 I förevarande fall uppkommer frågan huruvida det är förenligt med effektivitetsprincipen att i den berörda nationella rättsordningen tolka principen om att en brottmålsdom har rättskraft i tvistemål på så sätt att en tvistemålsdomstol som har att pröva samma omständigheter som dem som har prövats av brottmålsdomstolen inte kan ifrågasätta inte bara den fällande domen mot den berörda arbetsgivaren som sådan, utan även de konstateranden av de faktiska omständigheterna samt de rättsliga kvalificeringar och tolkningar som brottmålsdomstolen har gjort, och detta trots att dessa har gjorts i strid med unionsrätten, eftersom brottmålsdomstolen inte undersökt huruvida det förfarande för dialog som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 hade inletts och genomförts innan den slutgiltigt fastställde att förelåg ett bedrägeri och att de aktuella E 101-intygen därför saknade verkan.
- 93 Vad avser effektivitetsprincipen har domstolen redan slagit fast att varje fall där frågan uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten ska bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet vid nationella domstolar och andra myndigheter betraktat som en helhet samt förfarandets förlopp och särdrag. Utifrån detta perspektiv måste domstolen, i förekommande fall, beakta grundläggande principer i det nationella domstolsväsendet, såsom skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och principen om en ändamålsenlig handläggning (dom av den 3 september 2009, *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 94 Det kan i förevarande mål konstateras att den tolkning av principen om rättskraft som nämnts i punkt 92 ovan inte bara hindrar att ett lagakraftvunnet domstolsavgörande i brottmål ifrågasätts, även om detta avgörande innebär ett åsidosättande av unionsrätten, utan också hindrar varje prövning, i ett tvistemål angående samma omständigheter, av en grundläggande och gemensam fråga som behandlats i ett lagakraftvunnet domstolsavgörande i brottmål (se, analogt, dom av den 3 september 2009, *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 29).
- 95 En sådan tillämpning av principen om rättskraft får således, för det fall en brottmålsdomstols lagakraftvunna avgörande grundar sig på ett fastställande av bedrägeri som denna domstol gjort i strid med det förfarande för dialog som föreskrivs i artikel 84a.3 i förordning nr 1408/71 och på en tolkning av bestämmelserna om E 101-intygens bindande verkan som strider mot unionsrätten, till följd att den felaktiga tillämpningen av unionsrätten kommer att återupprepas i varje avgörande som tvistemålsdomstolarna meddelar i fråga om samma omständigheter, utan att det är möjligt att korrigera detta fastställande och denna tolkning av omständigheterna, vilka strider mot unionsrätten (se, analogt, dom av den 3 september 2009, *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 30).

- 96 Mot denna bakgrund finner domstolen att sådana hinder, för en effektiv tillämpning av unionsbestämmelserna om detta förfarande och för E 101-intygens bindande verkan, inte rimligen kan motiveras med stöd av principen om rättssäkerhet, och de ska därför anses strida mot effektivitetsprincipen (se, analogt, dom av den 3 september 2009, Fallimento Olimpclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 31).
- 97 Härav följer att även om det i förevarande fall, mot bakgrund av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 88–90 ovan, inte är möjligt att ifrågasätta den lagkraftvunna fällande dom som brottmålsdomstolarna i värdmedlemsstaten har meddelat mot Vueling, trots att den är oförenlig med unionsrätten, kan däremot varken denna fällande dom eller det slutgiltiga fastställandet av att det föreligger bedrägeri och de rättsliga tolkningarna, som gjorts i strid med unionsrätten, vilka ligger till grund för nämnda dom, ge tvistemålsdomstolarna i denna medlemsstat befogenhet att bifalla en talan om skadestånd som väckts av arbetstagare eller ett pensionsorgan i nämnda medlemsstat, vilka har lidit skada till följd av detta bolags agerande.
- 98 Mot bakgrund av vad som anförts ovan ska den andra frågan i vart och ett av målen C-370/17 och C-37/18 besvaras enligt följande: Artikel 11.1 i förordning nr 574/72 och principen om unionsrättens företräde ska tolkas så, att de utgör hinder för att en tvistemålsdomstol i värdmedlemsstaten – i en situation där en arbetsgivare i denna medlemsstat har dömts för brott genom en dom i brottmål som grundas på ett slutgiltigt fastställande av bedrägeri som gjorts i strid med unionsrätten och där tvistemålsdomstolen är skyldig att iakttä principen i nationell rätt enligt vilken domstolar är bundna av rättskraften hos en brottmålsdom när de dömer i tvistemål – enbart på grund av denna brottmålsdom förpliktat nämnda arbetsgivare att betala skadestånd till arbetstagarna eller ett pensionsorgan i samma medlemsstat, vilka har lidit skada till följd av detta bedrägeri.

Rättegångskostnader

- 99 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på de hänskjutande domstolarna att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

- 1) Artikel 11.1 a i rådets förordning (EEG) nr 574/72 av den 21 mars 1972 om tillämpning av förordning (EEG) nr 1408/71 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 647/2005 av den 13 april 2005, ska tolkas så, att en medlemsstats domstolar, i en situation där de har att pröva en talan mot en arbetsgivare angående omständigheter som kan visa att E 101-intyg, som utfärdats med stöd av artikel 14 led 1 a i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt förordning nr 118/97, i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 631/2004 av den 31 mars 2004 har erhållits eller använts på ett bedrägligt sätt, med avseende på arbetstagare som utför sitt arbete i denna medlemsstat, inte får fastställa att det föreligger ett bedrägeri och bortse från dessa intyg förrän efter det att de har förvässat sig om att

- det förfarande som föreskrivs i artikel 84a.3 i denna förordning har inletts utan dröjsmål och den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten har getts möjlighet att pröva huruvida det funnits fog för att utfärda de nämnda intygen mot bakgrund av de konkreta uppgifter som den behöriga institutionen i värdmedlemsstaten har lämnat och som tyder på att dessa intyg har erhållits eller åberopats på ett bedrägligt sätt, och
 - den behöriga institutionen i den utfärdande medlemsstaten inte har gjort en sådan omprövning och har underlåtit att inom rimlig tid ta ställning till dessa uppgifter, i förekommande fall genom att ogiltigförklara eller dra tillbaka de aktuella intygen.
- 2) Artikel 11.1 i förordning nr 574/72, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt förordning nr 118/97, i dess lydelse enligt förordning nr 647/2005, och principen om unionsrättens företräde ska tolkas så, att de utgör hinder för att en tvistemålsdomstol i värdmedlemsstaten – i en situation där en arbetsgivare i denna medlemsstat har dömts för brott genom en dom i brottmål som grundas på ett slutgiltigt fastställande av bedrägeri som gjorts i strid med unionsrätten och där tvistemålsdomstolen är skyldig att iaktta principen i nationell rätt enligt vilken domstolar är bundna av rättskraften hos en brottmålsdom när de dömer i tvistemål – enbart på grund av denna brottmålsdom förpliktar nämnda arbetsgivare att betala skadestånd till arbetstagarna eller ett pensionsorgan i samma medlemsstat, vilka har lidit skada till följd av detta bedrägeri.

Underskrifter